

Antoni Graniczny (14.03.1916–2.05.1957) i Jego wkład w poszukiwania złóżowe w Polsce

Halina Urban*

W tym roku mija 50 lat od śmierci Antoniego Granicznego, który zdecydowaną część swej krótkiej kariery zawodowej związał z Państwowym Instytutem Geologicznym. Jego nazwisko wiąże się również z wieloma inicjatywami, które w konsekwencji doprowadziły do odkrycia Wielkiej Polskiej Miedzi w nowym zagłębiu lubińsko-głogowskim.

Antoni Aleksander Graniczny urodził się 14.03.1916 r. w Wiślicy. Jego rodzicami byli Wiktor i Eugenia, z domu Gajdeu (pochodząca z Czerniowiec, obecnie w granicach Ukrainy). Dzieciństwo Antoniego upłynęło w domu rodzinnym w Wiślicy, gdzie ojciec prowadził praktykę lekarską (uprzednio ukończywszy studia medyczne w Dorpacie).

W pobliskim Chyrowie uczęszczał do prywatnego gimnazjum prowadzonego przez jezuitów. W 1935 r. ukończył państwowe gimnazjum męskie, im. Hugona Kołłątaja w Pińczowie, i w tym samym roku podjął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Ostatni rok studiów został przerwany wybuchem II wojny światowej. Okres wojenny spędzał głównie w rodzinnej Wiślicy. Współpracował tam z miejscowym ruchem oporu i był wykorzystywany do różnych misji, zwłaszcza tam,

gdzie była potrzebna dobra znajomość języka niemieckiego. W 1941 r. zawarł związek małżeński z Ireną Zgrzebnicką.

Po wojnie ukończył studia na AGH i przedstawił pracę dyplomową dotyczącą warunków geologicznych i górnictwa miedzi w kopalni *Lena*, położonej na terenie Starego Zagłębia Miedziowego na Dolnym Śląsku, w okolicach Leszczyny. Dzięki temu uzyskał w 1946 r. dyplom inżyniera górnika oraz magistra nauk technicznych.

Po ukończeniu studiów przez kilka miesięcy pracował w Zjednoczeniu Przemysłu Cynkowego i otrzymał mieszkanie służbowe w Nowej Wsi. Zajmował się wówczas zagadnieniami górnictwa miedzi. Od stycznia 1947 r. do marca 1948 r. pracował w kopalni węgla kamiennego *Concordia* w Zabrze. Kłopoty zdrowotne zmusiły go do przerwania tej pracy.

Otrzymał wówczas propozycję od naczelnika Wydziału Rud Państwowego Instytutu Geologicznego — profesora Romana Krajewskiego podjęcia pracy w instytucie. Wydział ten mieścił się wtedy w Krakowie. Antoni Graniczny objął posadę 1.04.1948 r. i do 1952 r. pracował w Wydziale Rud na stanowisku zastępcy naczelnika wydziału, a następnie do chwili przeniesienia tej jednostki organizacyjnej do Warszawy (15.07.1953 r.) pełnił obowiązki naczelnika wydziału i kierownika Zakładu Złóż Kruszców.

Współpracownicy z tego okresu zapamiętali go jako osobę niezwykle energiczną i pogodną (pomimo wyra-

*Państwowy Instytut Geologiczny, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; halina.urban@pgi.gov.pl

żnych sygnałów o niezadowalającym stanie zdrowia), charakteryzującą się zdolnościami organizacyjnymi, wykazywanymi w trakcie tworzenia zakładu, rejestracji i badań złóż rud metali nieżelaznych, a zwłaszcza w trakcie organizacji prac geologicznych prowadzonych w Sudetach i na jego przedpolu oraz na Górnym Śląsku.

Na początku lat 50. XX w. zaczął się krystalizować program badań obszarów na północ od złóż Starego Zagłębia Miedziowego i na północ od Wrocławia. W Państwowym Instytucie Geologicznym konieczność tych prac postulowali i działania w tym kierunku podjęli Roman Krajewski i Antoni Graniczny. Na początku lat 50. XX w. Antoni Graniczny zaplanował wykonanie profilu sejsmicznego wzdłuż linii Bolesławiec-Głogów, mającego na celu wyznaczenie zasięgu miedzionośnego cechsztynu na terenie przedśudeckim (Ekiert, 1960; Krasoń 1968; Kaczmarek & Rożek 2007). Tymi badaniami kierował początkowo Antoni Graniczny, a następnie Jan Wyżykowski. Ich realizacja w kolejnych latach przyczyniła się w efekcie do zaprojektowania późniejszych poszukiwań w rejonie Sieroszowic i Lubina. Warto podkreślić, że program badań poszukiwawczych był prowadzony pomimo dużych wątpliwości co do celowości takich prac, wyrażanych przez część środowiska, łącznie z bezpośrednimi przełożonymi i władzami państwowymi.

Za swą rzetelną pracę Antoni Graniczny został odznaczony, jako jeden z pierwszych pracowników Instytutu Geologicznego, srebrnym krzyżem zasługi. Nabyte doświadczenia w zakresie poszukiwania złóż kruszcowych przekazywał również studentom, prowadząc w roku akademickim 1952/1953 wykłady i ćwiczenia na Wydziale Geologicznym AGH.

Z Instytutu Geologicznego odszedł na własną prośbę 30.04.1954 r. Przez kolejnych kilka miesięcy pracował w Przedsiębiorstwie Geologicznym Surowców Skalnych w Krakowie oraz utrzymywał się z tłumaczeń literatury geologicznej z języków rosyjskiego i niemieckiego.

Jesienią 1954 r. został powołany na stanowisko głównego geologa w Zarządzie Geologicznym Ministerstwa Hutnictwa (przemianowanego następnie na Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego). W dniu 31.10.1954 r. przeniósł się wraz z żoną i synem do Warszawy, gdzie otrzymał mieszkanie na ulubionym Starym Mieście.

Przez kolejne trzy lata podejmował działania przyczyniające się do rozwoju górnictwa kruszcowego. Brał aktywny udział w organizowaniu badań złóż piasków żelazistych oraz przygotowywał rozpoznanie złoża łęczyckiego. Interesował się także poszukiwaniem i eksploatacją złóż uranu. Był w tym okresie członkiem Komisji Zasobów Kopalni CUG oraz przedstawicielem przemysłu ciężkiego reprezentującym zagadnienia związane z uranem w Polskiej Akademii Nauk.

Był autorytetem w wielu sprawach związanych z pracami nad odkryciem polskiej miedzi. W czasie, gdy Instytut Geologiczny został niespodziewanie zobowiązany Uchwałą Rządową nr 1028/55 z dnia 17.12.1955 r. do odkrycia dwóch złóż miedzi po 200 000 t w określonym czasie (pierwsze złożo do 31.08.1958 r., drugie do 31.08.1959 r.), zdanie Antoniego Granicznego było brane pod uwagę (Rydzewski, 2007). Na naradach w Centralnym Urzędzie Geologii zwołanych do oceny programu poszukiwań Jana Wyżykowskiego Jego wypowiedź była bardzo ważna jako głównego geologa przemysłu ciężkiego. Był za kontynuacją programu wierceń wobec licznych wtedy zdań przeciwnych. Obecny na ważnych naradach 3 i 15.02.1956 r.

Ryc. 1. Antoni Graniczny (z lewej) w trakcie prac terenowych, początek lat 50. XX w. Z prawej strony prawdopodobnie kierowca. Fot. z archiwum rodzinnego M. Granicznego

wypowiedział się jednoznacznie. Zaproszony na kolejną naradę niestety jej nie doczekał. W dniu 2.05.1957 r. nagła śmierć (wylew krwi do mózgu) przekreśliła jego dynamicznie rozwijającą się karierę zawodową. Miał przecież wtedy tylko 41 lat...

Dnia 20.07.1966 r. Antoni Graniczny otrzymał pośmiertnie nagrodę państwową I stopnia za: *współodkrycie złoża rud miedzi Lubin-Sieroszowice i opracowanie pierwszej dokumentacji geologicznej*. Nagrodę otrzymał w zespole, w którego skład wchodził: Jan Wyżykowski jako odkrywca złoża, a także współpracujący z nim geolodzy: Władysław Adamski, Franciszek Ekiert, Roman Osika, Andrzej Rydzewski, Jan Tomaszewski, Adam Tokarski, Eugeniusz Wutzen i Józef Zwierzycki.

Nieliczni jeszcze żyjący koledzy i znajomi zapamiętali Antoniego, nazywanego popularnie Tolkiem, jako skromnego, koleżeńkiego i budzącego szacunek człowieka, jednocześnie o olbrzymiej wiedzy i uznanym autorytecie.

W imieniu własnym i rodziny Antoniego Granicznego chcę serdecznie podziękować panu Andrzejowi Rydzewskiemu za przekazanie nieznanych fragmentów dotyczących działalności zawodowej A. Granicznego.

Literatura

- EKIERT F. 1960 — Badania złóż rud metali kolorowych. Czterdzieści lat Instytutu Geologicznego 1919–1959. Część I. Wyd. Geol., Warszawa: 294.
 KACZMAREK W. & ROŻEK R. 2007 — Nowe Zagłębie Miedziowe ma już 50 lat. Prz. Geol., 55, 9: 765–769.
 KRASOŃ J. 1968 — Dolnośląskie złoża miedzi, Wyd. Geol., Muzeum Ziemi PAN, Warszawa.
 RYDZEWSKI A. 2007 — Historia odkrycia złoża miedzi Lubin-Sieroszowice. Biul. Państw. Inst. Geol., 423: 7–10.

Praca wpłynęła do redakcji 17.09.2007 r.
 Akceptowano do druku 24.10.2007 r.